

Jos. Premk:

Ona je plačala.

Andrej Kačon je bil kovač, silen kakor lev; kadar je pelo ob razbeljeno železo njegovo kladivo, je vedela vsa tovarna, da nabija Kačon. Drugače pa je bil miroljuben in tih človek. Pred dvema leti se je oženil, ravno na svoj osemindvajseti rojstni dan. Potikanje pri tujih ljudeh mu ni ugajalo; kamor je prišel se mu je zdelo slabše. Pred leti se je seznanil z Ano, lepo temnolaso žensko in od tedaj je mislil noč in dan, kako bi si čim prej ustanovil domače ognjišče. Ona je bila razsodnejša, razložila mu je, da stvar ne gre tako hitro, ampak v enem letu je Kačon prihranil toliko, da sta kupila opravo in kar je bilo treba, in zdaj je bila pri volji tudi Ana. Toda kmalu po poroki je opazila, da Kačon igra. Ob sobotnih večerih se je navadno zakasnil, in tako se je nekoč napolnila in ga pričela iskati po krčmah. Izvedeti je hotela, kje se potika in s kako družbo; a kar je videla tisti večer, ji ni bilo nič kaj po volji. V zakajeni sobi so sedeli čisto tam v kotu kvartopirci in med njimi je bil tudi Andrej Kačon. Zamišljen je bil v igro in je ni opazil; ko pa se je ozrl in jo je zagledal, je bil naenkrat ves v zadregi. Plačal je in je odšel z njo proti domu; kjer mu je Ana povedala odločno, da tega ne trpi. In Andrej Kačon jo je ubogal. Odslej je prihajal tudi ob sobotah naravnost domov; tudi denarja ji je prinašal več nego prej, in Ana je postala zopet zadovoljna in vesela. Nekoliko pred obletnico njune poroke mu je porodila sina, ki sta ga krstila za Antona, in zdaj je bila njuna sreča še večja. Neko soboto pa se je zopet zgodilo, da je prišel Andrej domov šele proti enajsti uri. Ana je že spala; a drugi dan ji je pripovedoval, da so imeli sestanek zaradi nekega društva, a ko ji je dal denar, ga je bilo polovico manj nego drugače. Molčala je in začutila je do njega mržnjo in srd, kajti vedela je da laže . . . In molčala je ves teden. Prihodnjo soboto pa je prišel Andrej Kačon naravnost domov in je položil na mizo ves zaslužek. Ani se je obraz nekoliko razjasnil, bila pa je še vedno kaj redkobesedna; Andrej Kačon ji je sicer obljubljal, da se nikoli več ne dotakne kart, ampak Ana je poznala njegove obljube in mu ni verjela. In res je grešil Kačon že čez tri tedne. Prišel je domov šele proti jutru, in ko ga je Ana vprašala po denarju, je nekaj časa molčal, potem

pa je dejal, da je moral plačati nujne dolgove. „Ali doma ni nujnih dolgov?“ ga je vprašala Ana pikro.

„Dolgov? Jaz ne vem za nje —“

„Tako! Kako pa boš plačal danes stanarino? Saj sva itak že zadnja?“

Kačon je pogledal mrko v tla in ije napravil šobo, kakor da ga ošteva žena po krivici.

„In kaj bomo jedli ves teden,“ je dodala in mu obrnila hrbet, in to je bilo Kačonu najhuje. Ako je zaslutil, da ga prezira in zaničuje, ga je zbolela v srcu vedno bojazen, da mu je nezvesta. In to njegovo ljubosumnost je krepil gospodar s svojimi pogostimi poseti bolj in bolj. Sicer po svoji zunanosti ni bil videti ravno nevaren, kajti obraz je imel zabuhel, svetil se mu je višnjevkastordeče, in poleg tega je bila posuta njegova koža nagosto z drobnimi mozolčki. Ampak vendar je včasih zagledal kar naenkrat njegov obraz sredi dela, na cesti ali koderkoli, in ob takih prilikah si je silno zaželel domov . . . Naposled ni mogel drugače, da je opomnil Ano na te gospodarjeve posete in njegovo laskanje. Ampak Ana se je zasmejala in iz njegovega srca je izginil vsak strah in vsaka ljubosumnost. Ko pa ga je opoldne ali zvečer, ko je prišel domov, zopet našel pri Ani, je bilo z njegovim mirom naenkrat pri kraju. Zato se je odločil, da se preseli. Tudi Ani je povedal ta svoj sklep in Ana je bila zadovoljna; toda zadnje dni je Andrej Kačon o selitvi molčal, kakor da je čisto pozabil, kaj in kako je sklenil, Ana pa ga tudi ni opominjala, ker še tukaj nista plačala stanarine. In ravno to je bilo, kar je prisililo Kačona k molku, zakaj ko bi odpovedal stanovanje, ne da bi bil plačal dolžno stanarino, bi mu gospodar gotovo napravil kake sitnosti, tako pa bo morda le še počakal en teden. Toda kljub temu upanju se je moral baviti Andrej Kačon tisti dan z zelo neprijetnimi mislimi. Premišljeval je, kje bi si izposodil vsaj toliko, da bi imela Ana do sobote za kuho; toda usmilila se ga ni nobena srečna misel, pač pa ga je prestrašilo spoznanje, da prihodnjo soboto tudi ne bo imel toliko denarja, da bi plačal stanovanje.

Andrej Kačon je legel na posteljo in se je zagledal v strop. Črne misli so se podile preko njegovih možgan, preklinjal je sebe in svojo slabost, karte in tovaršijo, ampak vse to ni izboljšalo njegovega neprijetnega položaja. Ana je hodila mimo njega molče ves dan; šele proti večeru ga je hladno opomnila:

„Kdaj misliš plačati stanarino?“

Kačon je bil presenečen in je nekaj časa molčal.

„Gospodar je tirjal in zelo osorno —“

„Čudno, navadno on ni osoren, posebno s teboj ne —“

Ona ga je pogledala mrko in skoro je bilo v njenem obrazu nekoliko osuplosti.

„Delaj kakor hočeš, ampak glej, da naju ne vržejo na cesto.“

„V soboto plačam gotovo,“ ji je zatrdil. „Kolikor bo primanjkovalo poleg mojega zaslužka, si izposodim.“

„In kako bova živela ta teden?“

Andrej Kačon je zopet molčal. V zadregi je upiral oči v tla in bil je videti ves brez moči, da se je menda zasmilil celo Ani, kajti okrenila se je in ga ni več nadlegovala.

In zdaj se je pričel Kačonov križev teden. Ko je sedel pri večerji, mu je bilo sitno in neprijetno, kakor da je vse tisto milodar iz usmiljenja; kajti bil je prepričan, da si je izposodila Ana pri kaki sosedni stranki, da je kuhala kakor drugače. Sram ga je bilo in bal se jo je vprašati, kam se je zatekla, Ana pa je tudi molčala in je bila videti zelo zamišljena. Celo pobledela je zadnji čas in pod očmi so se ji raztegnili neprijazni kolobarji.

Andrej Kačon je videl vse to in njegova skrb in bol je bila tem večja. Ponoči, ko ni bilo spanja od nikoder, je premišljeval, kako bi napravil v soboto, in premišljevala je menda tudi Ana, kajti premetavala se je na postelji nemirno; toda vse njegovo premišljevanje je bilo brezplodno: povprašal je že marsikoga, če bi mu posodil toliko in toliko, ampak marsikdo mu je smehljaje povedal iste želje, drugi pa so se izgovorili, kakor so se pač mogli in znali. Končno je sklenil, da ne poprosi nikogar več. Čemu bi se po nepotrebnem poniževal in se dajal ljudem v jezike; saj se razvozlja ta nesrečni vozec morda ravno zadnji hip, ko bo viselo vse takorekoč že na niti . . . Tako se je tolažil, ker se ni mogel drugače; ampak ta tolažba mu je bila v zelo majhno uteho. In sredi takih in enakih skrbi ga je prestrašil pogosto še gospodarjev obraz. Sicer je zaupal Ani, ampak popolnoma se le ni mogel otresti te črne misli. Bogve, kaj ji obljublja . . . posebno sedaj, ko ve, da je nastala med njima jeza in razprtija. Čisto gotovo izrablja ta ugodni čas . . . Ampak Ana se mu je zdela zopet prepoštena . . . Končno je prišla sobota in Andrej Kačon je dobil svoj zaslužek. Preštel je dvakrat, trikrat, računal in mislil tako in tako, ampak kakorkoli je prešteval in obračal tiste svetle krone, jih je bilo premalo, trikrat premalo in še več . . . Kaj bi s tem, ko ni za nikamor, in Andrej Kačon se je pričel pečati

s tisto mislijo, ki mu je že dopoldne obljubljala rešitev iz te neprijetne zadeve. Nikoli se še ni zgodilo, da bi pri kartah ne dobil; napačno je bilo le, da je potem igral še dalje in — izgubil. Za tisti večer se je odločil, da odide takoj, ko bo le količkaj na dobičku. Mogoče pa mu je namenjeno, da priigra celo več, nego mu je potreba.

Ko je stopil v krčmo, je bila njegova miza še prazna; tudi drugih gostov ni bilo in natararica je slonela pri oknu in dremala.

Kačon je naročil piva, kajti grlo mu je bilo polno tovarniškega prahu in žejalo ga silno že vse popoldne.

Potem so pričeli prihajati tudi drugi, in ko je natararica prižgala luč, je bila miza že zasedena.

Krčmar je prinesel karte. Kačon je delil, a roka se mu je tresla in tudi trepalnice so mu utripale nemirno; potem pa se je zamislil in pričel igrati kar najbolj premišljeno. Toda do enajste ure se mu sreča ni hotela nasmehiniti, bil je vedno nekako ob svojem; potem pa je pričel dobivati, a naenkrat je zopet izgubil. Rdečica mu je udarila v lice in pričel je igrati s silno strastjo; toda izgubil je tudi drugič in tretjič.

Krčmar je naznanil policijsko uro in vsa družba se je napotila v predmestno kavarno, kamor so zahajali vsako soboto. Kačon je hodil med njimi molče, mislil je na dom in Ano, na gospodarja in stanarino, zato mu je gorela v srcu želja, da bi mu naklonila usoda srečne karte; toda v kavarni se mu je približala sreča samo enkrat, drugače se ga je držala nesreča kakor klop. — —

Ko je stopil iz kavarne, se mu je zavrtelo v glavi, da se je moral nasloniti ob zid. Pijan ni bil, ampak glava mu je bila kakor nagačena z vročim svincem, vse njegove misli pa so silile v obup . . .

— Kam sedaj, brez denarja — je pomislil naposled. — Domov ne, prej ne, da prinese, kakor je obljubil. Ampak da bi pustil Ano samo? —

In Andrej Kačon je postal naenkrat silno ljubosumen. Z naglimi koraki se je napotil proti domu; pred vrati pa mu je zopet upadel pogum in pričel se je plaho ozirati gorindol po ulici.

Nad strehami se je že motno svetlikalo, jutro je pozdravljalo od vztoka, in Andrej Kačon je gledal v to jutranjo luč, obraz pa mu je bledeel in ustnice so mu trepetale.

— Kaj naj ji reče, da bi bila potolažena, kako naj napravi, da se odreši teh črnih skrbi? —

Slonel je na vratih z očmi uprtimi v tla, potem pa se je vdal v usodo in počasi in pazno vtaknil ključ v ključavnico. Pred svojim stanovanjem pa je zopet postal. Počasi, silno počasi je pritisnil na kljuko in odprl vrata popolnoma neslišno. Prižgal je žveplenko in ob slabotnem svitu je vendar opazil, da so vrata v sobo samo priprta. Slekkel se je v kuhinji, zložil vse skupaj na stol, potem pa se je splazil v sobo tiho kakor mačka. Koncem postelje je postal ter prisluhnil, toda Ana je dihala globoko in enakomerno. Kačon je bil prepričan, da spi. Ko je zašumela njegova odeja, se je sicer obrnila, ampak spala je dalje in iz tega je sklepal, da je gotovo dolgo čula. Čakala ga je vsa v strahu, ali pa je morda prišel gospodar in se ji zopet dobrikal s tistimi laskavimi besedami in še bogve kako . . . Težko mu je postalo pri srcu; toda naposled je vendar zaspal in se prebudil šele opoldne, ko ga je stresla Ana krepko za ramo.

„Vstani! Kosilo je na mizi!“

Nato je odšla v kuhinjo brez vsake nadaljne besede.

Andrej Kačon je gledal za njo in ni vedel, ali je razumel prav ali ne. Vstal je in se opravil. Ko pa je stopil plaho v kuhinjo, je obstal začudenja na pragu.

Na mizi je vabila pečena gos, Ana pa je stala ob štedilniku in se ni ozrla nikamor.

„Kaj je to?“ je zajeceljal naposled Kačon in kazal na mizo. „Od kod in zakaj?!“

Ana je zamahnila z desnico in je dejala s težkim glasom:

„Sedi k mizi brez skrbi! Tudi stanovanje je že plačano —“

„Ti! . . . Ti! . . .“

Kačonu se je zabliskalo v očeh in je stopil proti njej s stisnjenimi pestmi; potem pa se naenkrat okrenil in odšel opotekaje se v sobo. Tam se je vrgel na posteljo in je zajokal kakor otrok...

